

5

**Millî Mücadele
Döneminde
Kırklareli'nde
Göç ve İskân**

**Migration and Settlement
in Kırklareli
During
the National Struggle**

Ayşegül İnginar Kemaloğlu

Millî Mücadele Döneminde Kırklareli'nde Göç ve İskân

Ayşegül İnginar Kemaloğlu*

Özet

20. yüzyılın başlarında Kırklareli, özellikle Balkanlardan gelen muhacirlerin iskânında öncelikli yerlerden olmuştur. Ancak bu durum 25 Temmuz 1920'de Kırklareli'nin Yunan işgaline uğraması ile değişmiş, işgal altında kaldığı süreçte buraya yapılan iskânlar oldukça sınırlı kalmıştır. Balkan Savaşlarından sonra Bulgarların, 10 Kasım 1922'de işgalden kurtulmasının ardından Rumların Kırklareli'ni terk etmesi ile Kırklareli muhacirlerin iskânında yeniden öncelikli yerler arasına girmiştir. İşgalden kurtuluşunun ardından 1923 yılının sonuna kadar Kırklareli'ne iskân edilen 9 bin 407 kişiden oluşan 2 bin 303 hane göçmenin incelendiği çalışmada, Kırklareli'nin merkezi ile Pınarhisar, Babaeski, Demirköy ve Lüleburgaz'a yerleştirilen bu muhacirlerle ilgili veriler söz konusu mahallerin idarecileri tarafından hazırlanan cetvellerden elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Kırklareli, Millî Mücadele, İskân, Muhacir, Göç

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, aysegul.kemaloglu[at]marmara.edu.tr, ORCID: 0000 0002 1409 0161.

Migration and Settlement in Kırklareli During the National Struggle

Abstract

At the beginning of the 20th century, Kırklareli was one of the primary places of settlement for the immigrants, especially ones coming from the Balkans. However, this changed with the Greek occupation of Kırklareli on July 25, 1920, and the settlements made to this location remained very limited during that period. After the Balkan Wars, the Bulgarians left Kırklareli, and after the liberation from occupation on November 10, 1922, the Greeks left Kırklareli and Kırklareli became one of the priority places for the resettlement of migrants. In the study examining 2,303 households consisting of 9,407 people who were settled in Kırklareli until the end of 1923 after the liberation from occupation, the data on these immigrants settled in the centre of Kırklareli and Pınarhisar, Babaeski, Demirköy and Lüleburgaz were obtained from the tables prepared by the administrators of these places.

Keywords

Kırklareli, National Struggle, Settlement, Immigrant, Immigration

1. Giriş

1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı neticesinde işgal edilen Kırklareli'nde iktisadi-sosyal hayat ve nüfus yapısı önemli ölçüde değişti. Ruslar bir yandan işgal ettikleri kasaba ve köyleri alt-üst ederken diğer yandan halkın elinde kalan zahire, araba, hayvan gibi mal ve eşyaları da gasp ettiler. Kırklareli gibi Pınarhisar ve Vize de bu işgalden olumsuz etkilenen yerler arasında oldu. Kırklareli halkı zahiresiz, arabasız ve hayvansız bırakılırken, tarıma dayanan şehir ekonomisi bu durumdan olumsuz etkilendi ve bu da ileriki dönemde hem sermaye eksikliğine hem de toprakların boş bırakılmasına neden oldu. 1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nın en önemli etkisi ise nüfus hareketleri üzerinde oldu. Rusların ilerleyişinden endişeye kapılan Kırklareli halkı dağlık ve ormanlık alanlara ve Anadolu'ya doğru göç etti. Ruslar ele geçirdikleri yerlerde yaşayan bir kısım Rum ve Bulgarları da zorunlu olarak Rusya'ya göç ettirdiler. Rumeli topraklarından 1768-1774 ve 1787-1792 yıllarında da Rusya'ya göç etmek zorunda bırakılan gayrimüslim aileler olmakla birlikte, 1829 Osmanlı-Rus Savaşı döneminde Rumeli'de Ruslar tarafından uygulanan bu zorunlu göç ettirme politikası daha kapsamlı ve organize bir uygulama olmuş ve daha geniş bir alan ile nüfusu kapsamıştı.¹

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda ikinci kez Rusların eline geçen Kırklareli'nde nüfus yeniden hareketlendi. Ancak bu dönemde gerçekleşen göç çift taraflı idi. Bir yandan Balkanlarda işgal edilen diğer yerlerden göç eden muhacirler Kırklareli'ne iskân edilirken diğer yandan Kırklareli'nin yerli ahalisinden İstanbul ve Anadolu'ya doğru göç edenler oldu. Kırklareli ve civarında Müslüman nüfusu artırmak amacıyla takip eden süreçte Bulgaristan ve Şarkî Rumeli muhacirlerinden buraya iskân edilenler oldu. Muhacirlerden toplu olarak iskân edilenler yeni mahalleler ya da köyler kurdular. Kırklareli'nde kurulan bu köy ve mahalleler şunlardır: 27 hane Şarkî Rumeli muhacirinin iskân edildiği Nevamâd, 90 hane Şarkî Rumeli muhacirinin iskân edildiği Fındıklı, Çırpan'dan gelen 16 hane muhacirin iskân edildiği Harmanlı-Yeniköy, Hezargrad'tan gelen 150 hane muhacirin iskân edildiği Hamidâbâd, 150 hane muhacirin iskân edildiği Ertuğrul ve göçmen hane sayısı belli olmayan Pınarhisar-Tuzaklı'dır.²

19. yüzyıldan itibaren Kırklareli nüfusu savaş ve göçler neticesinde değişmeye başladı. 1829 Osmanlı-Rus Savaşı ve 93 Harbi'nde Ruslar tarafından işgal edilen Kırklareli, I. Balkan Savaşı'nda Bulgarlar, Millî Mücadele döneminde Yunanlılar tarafından işgal edildi ve tüm bu işgaller neticesinde nüfusu göçler ve yeni iskânlar ile sürekli bir değişim halinde oldu.

Bu çalışma kapsamında T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi ve Osmanlı Arşivi'nde bulunan belgelerden istifade edilerek Kırklareli'nde yaşanan bu nüfus hareketleri ve Millî Mücadele döneminde buraya iskân edilen muhacirler

¹ Ufuk Gülsoy, *1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Rumeli'den Rusya'ya Göçürülen Reâyâ*, İstanbul: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1993, s. 19, 21, 25.

² Nedim İpek, *Rumeli'den Türk Göçleri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999, s. 178-179.

değerlendirilmektedir. Kullanılan belgelerin mahallî idareciler tarafından düzenlenen muhacir kayıt cetvelleri olması elde edilen verilerin güvenilirliği açısından son derece önemlidir.

2. 20. Yüzyılda Kırklareli Nüfusunda Yaşanan Değişim

Kırklareli 20. yüzyıl başında yaşanan I. Balkan Savaşı'nda yeniden işgal edildi. Osmanlı Devleti savaşın ilk aşamasında Bulgarlara karşı savaşmak için doğu ordusunu, Sırlara karşı savaşmak için ise Batı Ordusu'nu kurdu. Doğu ordusunun Bulgarlar karşısında kısa sürede bozguna uğraması ile 22-23 Ekim 1912'de Kırklareli Muharebesi de kaybedildi ve ordu Lüleburgaz'a çekildi. 28 Ekim 1912'de burada yapılan ikinci muharebenin de kaybedilmesi ile Osmanlı ordusu Çatalca hattına kadar çekilmek zorunda kaldı. Edirne'nin ve Kırklareli'nin düşmesi üzerine korku ve endişeye kapılan Trakya halkı İstanbul ve Anadolu'nun çeşitli yerlerine doğru göç etmeye başladı. Babaeski'den yola çıkan göçmenler Marmara Ereğlisi'ne, Kırklareli ve Lüleburgaz'dan manda arabalarıyla yola çıkan yaklaşık 400 hane İstanbul'a, Uzunköprü ve Keşan halkı Gelibolu'ya doğru ilerledi. 14 Kasım 1912'de Lüleburgaz, Çatalca, Tekirdağ, Ahtapolu ve Midye'den İstanbul'a gelen göçmen sayısı 100 bine ulaştı ve bunların dışında daha 20 bin kişinin de yolda olduğu bilgisi verildi. Göçmenlerin toplandığı yerlerde sürekli yığılmalar oldu³ ve bu hareketlilik 23 Temmuz 1913'te Edirne ve Kırklareli'nin Bulgarların elinden kurtuluşuna kadar devam etti.

Osmanlı Devleti ile Balkan Savaşlarının ardından imzalanan 1913 İstanbul Antlaşması'na eklenen bir protokol ile sınıra 15 kilometrelik mesafede bulunan Müslüman ve Bulgar ahali emlakı ile birlikte karşılıklı olarak mübadele edildi.⁴ Osmanlı hududu dahilinde kalan Bulgarların Bulgaristan dahilinde oturan Müslümanlarla mübadele edildiği bu uygulama ile Kırklareli'nin kuzey hududunda bulunan birkaç köyün dışında bölgede Bulgar nüfus kalmadı.⁵

Balkan Savaşlarından önce Kırklareli'nde Bulgarlarla muhtelit köy sayısı 18, tamamını Bulgarların oluşturduğu köy sayısı ise 38'di.⁶ I. Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde Osmanlı Devleti ve Bulgaristan temsilcilerinin 2-15 Kasım 1913 tarihinde Edirne'de

³ Ahmet Halaçoğlu, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014, s. 22-23, 71-75.

⁴ *İskân Tarihiçesi*, İstanbul: Hamit Matbaası, 1932, s. 5; Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk ve Türk-Bulgar İlişkileri (1913-1938)*, Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 2002, s. 36-40.

⁵ Cemal Paşa, *Hatıralar*, Haz. Alpay Kabacalı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006, s. 88.

⁶ Tamamı Bulgarlardan oluşan bu köyler şunlardır: Erikli, Karakoç, Sakızköy, Hamzabey, Yenimahalle, Velika, Plaça, Macora, Pirgöplü, Karacadağ, Mihalangoz, Kamilya, Kireçnova, Muğlavit, Sarpaç, Karanlık, İncesirt, Paspala, Mikroçova, Balkaya, Kömür Köy, Dereköy, Burgazcık, Karadere, Çağlayık, Taştepe, Kula, Yukarıkanar, Aşağıkanar, Terzidere, Kocatarla, Peyçomahalle, Devletliagaç, İslambeyli, Kadıköy, İnce Dokuzhöyük, Kavaklı köy. Diğer ahali ile birlikte Bulgarların karma bir şekilde yaşadığı köyler ise şunlardır: Karahıdır Köyü, Kuleli, Kofalça, Karamaşı Köyleri, Demirköy, Turulya, Kızılcı, Evrenli, Sergen, Hedye, Elmacı, Keşirlik, Kurudere, Ceviz Köy, Karahamza, Erikler ve Koyunbaba. Ayrıntılı bilgi için bkz. BCA, 272.0.0.11/25.134.11. Trakya'da Bulgarlarla muhtelit ve tamamını Bulgarların oluşturduğu köylerin isimli için bkz. Ayşegül İnginar Kemaloğlu, *Trakya Bölgesi'ne İskân Edilen Göçmenler (1923-1960)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2022, s. 53-55.

yaptıkları görüşmeler neticesinde yapılan sözleşme ile boşaltılan köyler bunlar arasındaydı. Trakya'da yaşayan Bulgarların Bulgaristan'da yaşayan Türkler ile karşılıklı mübadelesinin planlandığı bu sözleşme kapsamında Türk ve Bulgarlardan oluşan muhtelit komisyonun çalışmaları neticesinde I. Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar geçen sürede 48 bin 570 Müslüman ve 46 bin 764 Bulgar mübadele edildi.⁷ Ayrıca Edirne Vilayeti'nden Hariciye Nezareti'ne gönderilen 13 Şubat 1919 tarihli bir belgede İstanbul Antlaşması'nın ardından Bulgaristan ile mübadelesi yapılan Bulgarlardan Demirköy hariç Kırklareli'ne bağlı yerlere 1919 yılına kadar geri dönen olmadığı belirtildi.⁸

Aşağıda verilen Tablo 1'den 1881-1882 ve 1893 ile 1906-1907 Osmanlı Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Kırklareli nüfusu ile Tablo 3'te bulunan 1914 Osmanlı Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Kırklareli nüfusu karşılaştırıldığında burada yaşayan Bulgar nüfusundaki azalma görülecektir.

Tablo 1. 1881/1882 ve 1893 Osmanlı Genel Nüfus Sayımı ile 1906/1907 Osmanlı Genel Nüfus Sayımına Göre Kırklareli Nüfusu (Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu 1830-1914, İstanbul: Timaş Yayınları, 2010, s. 260, 261, 346, 347*)

	1881/82 ve 1893			1906/1907		
	Genel Nüfus Sayımı			Genel Nüfus Sayımı		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
Müslümanlar	17.111	19.216	36.327	41.252	37.086	78.338
Rumlar	26.208	27.455	53.663	35.752	34.749	70.501
Ermeniler	45	63	108	91	58	149
Bulgarlar	16.320	17.679	33.999	14.727	15.009	29.736
Katolikler	44	40	84	102	106	208
Yahudiler	425	475	900	821	878	1.699
Protestanlar	27	30	57	-	-	-
Yabancı Uyruklular	99	92	191	-	-	-
Toplam	60.279	65.050	125.329	92.745	87.886	180.631

⁷ Tuncay Ercan Sepetçioğlu, "İki Tarihsel "Eski" Kavram, Bir Sosyo-Kültürel "Yeni" Kimlik: Mübadele Nedir, Mübadiller Kimlerdir?", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18, (2014), s. 53-54; Selahattin Önder, "Meclis-i Vükela Mazbatalarında Türk-Bulgar Mübadelesi", *Anadolu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3/1 (1991), s. 207-225. Türk ve Bulgar yetkililerin yaptıkları görüşmeler sonunda aldıkları kararlar için bkz. Nurten Çetin, "Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre 1914 Osmanlı-Yunan Nüfus Mübadelesi Girişimi", Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2004, s. 19.

⁸ BOA, HR.SYS., 2462/19.

Balkan Savaşlarının ardından Kırklareli'nden ayrılanlar sadece Bulgarlar olmadı. Aslında I. Balkan Savaşı sırasında Edirne ve Kırklareli'nin Bulgarların eline geçmesi ile bölgede genel olarak gayrimüslimleri de kapsayan bir göç hareketi başladı. Savaş sırasında Bulgarların Müslümanlar ve Bulgar olmayan gayrimüslimlere saldırımları, Rumların özellikle çoğunlukta oldukları yerlerde Müslümanları katletmesi bu nüfus hareketliliğinin en önemli nedeniydi. Trakya'nın Müslüman halkı sadece Bulgarların değil Rumların da saldırılarına maruz kaldı. Savaş sırasında özellikle Rum saldırılarının yoğun olduğu yerlerde yaşayan Rumlar Edirne ve Kırklareli'nin geri alınmasının ardından bölgeyi terk etmeye başladı. I. Dünya Savaşı başladığında Kırklareli'nde yaşayan Rumların önemli bir kısmı buradan ayrılmıştı. İstanbul üzerinden göç etmenin yasak olduğu bu dönemde Kırklareli ve Edirne'de yaşayan Rumlar Tekirdağ limanlarına akın ettiler ve buradan gemilerle Yunanistan'a geçtiler. 1914 yılının Nisan ayında Yunanistan'a geçmek için bekleyenlerin sayısı 15 bini buldu. 1914 yılının Temmuz ayına kadar geçen bir yıllık sürede ise Kırklareli'nin de dahil olduğu Edirne Vilayeti'nden göç eden Rumların sayısı 55 bin 587 kişiye ulaştı. Bu süreçte sadece Kırklareli'nden göç eden Rumların sayısı 29 bin 98'e, Bulgarların sayısı ise 18 bin 952'ye ulaştı. Aşağıdaki tablodan bu bir yıl içerisinde Kırklareli'nden göç eden Rum ve Bulgarların sayısı ve bunların yerine iskân edilen Müslüman muhacirlerin sayısı incelenebilir.⁹

Tablo 2. *Kırklareli'nden Göç Eden Rum ve Bulgar Nüfus ile Yerlerine İskân Edilen Muhacirlerin Sayısı (Ahmet Efiloğlu, Osmanlı Rumları Göç ve Tehcir 1912-1918, İstanbul: Bayrak Yayınları, 2011, s.153-154)*

Kaza İsmi	Bölgeden Göç Eden		Yerleşen Müslüman Muhacirler
	Rum	Bulgar	
Kırkkilise Merkez	4.875	10.400	6.865
Lüleburgaz	3.263	1.342	2.246
Babaeski	4.002	932	2.697
Vize	13.442	-	5.790
Demirköy	1.536	2.097	3.143
Pınarhisar	1.980	4.181	4.161
Toplam	29.098	18.952	24.902

⁹ Ahmet Efiloğlu, *Osmanlı Rumları Göç ve Tehcir 1912-1918*, İstanbul: Bayrak Yayınları, 2011, s. 153-154.

Tablo 3. 1914 Osmanlı Nüfus Sayımına Göre Kırklareli Nüfusu (Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu 1830-1914, İstanbul: Timaş Yayınları, 2010, s.356-357*)

	Müslümanlar	Rumlar	Ermeniler	Yahudiler	Bulgarlar	Toplam
Kırklareli	22.022	14.154		987	-	37.163
Lüleburgaz	14.777	3.125	64	434	-	18.400
Babaeski	16.749	2.195	-	48	-	18.992
Vize	10.020	4.089	-	-	-	14.109
Demirköy	4.023	5.110	-	-	-	9.133
Pınarhisar	10.976	3.126	-	-	-	14.102
Toplam	78.567	31.799	64	1.469	-	111.899

I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale Boğazı'nı denizden geçemeyen İtilaf devletleri Gelibolu'ya asker çıkarmış, bunun üzerine İstanbul'un güvenliğini sağlamak isteyen Osmanlı Devleti, özellikle Trakya ve Marmara sahillerine yönelik önlemler almıştır. Bu önlemlerden biri de bölgede yaşayan özellikle de Yunan milliyetçisi olan Rumların başka yerlere sevk edilmeleri oldu. 1915 yılının ilk aylarında Rumların Trakya'dan sevkine hız verildi. Talat Paşa Edirne Valisi'nden tespit edilen Rum köylerinin hızla bildirilen yerlere sevk edilmesini istedi. 23 Ocak 1916 tarihi itibarıyla bu kapsamda Kırklareli'nden 7 bin 710'u erkek ve 8 bin 660'ı kadın olmak üzere toplam 16 bin 370 Rum başka yerlere sevk edildi. Sevk edilen Rumların sevk yerlerine göre sayısı aşağıdaki gibidir:¹⁰

¹⁰ Ahmet Efiloğlu, *Osmanlı Rumları*, s. 271-279. Kırklareli'nin özellikle kuzeyinden sevk edilen bu Rumlar Marmara sahili ve Ereğli'den vapurlarla gönderilmişlerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. BOA, DH.ŞFR.00490.00080.001.

Tablo 4. 1915 Yılından 1916 Yılına Kadar Kırklareli'nden Sevk Edilen Rumlar (Ahmet Efiloğlu, *Osmanlı Rumları Göç ve Tehcir 1912-1918, İstanbul: Bayrak Yayınları, 2011, s.275-279*)

Nüfus		Yerin Adı
Erkek	Kadın	
1.619	1.788	Demirköy Kazası Rumları
247	274	Demirköy-Ayestefanos Karyesi Rumları
611	660	Demirköy-Turulya Karyesi Rumları
53	90	Vize Kazası Rumları
985	1.019	Vize-Yenice Karyesi Rumları
1.031	985	Vize-Edincek Karyesi Rumları
1.884	2.556	Kırklareli-Üsküp Karyesi Rumları
1.129	1.151	Kırklareli-Bedre Karyesi Rumları
151	137	Kırklareli-Polos Karyesi Rumları
Toplam	Toplam	
7.710	8.660	

I. Dünya Savaşı döneminde Balkanlardan gelen muhacirlerin dışında, çeşitli sebeplerle yaşadıkları yerlerden sürgün edilen kişilerden ve savaş esirlerinden de Kırklareli'ne gönderilenler oldu. Milliyetçilik sadece Balkanlarda değil, Araplar arasında da hızla yayılınca artan hoşnutsuzluk nedeniyle I. Dünya Savaşı'nın ilanı ile birlikte Bahriye Nazırı Cemal Paşa bölgenin devlete olan bağlılığını artırmak amacıyla askerî ve mülkü yetkilerle 1914 yılının Kasım ayında Suriye'ye atandı. Bölgede muhtemel bir isyanı ve düşmanla iş birliğini önleme gayesi de bulunan Cemal Paşa, Arap gizli cemiyetlerini ve diğer muhalif grupları etkisiz hâle getirmeye çalıştı. Bu süreçte düşmanla iş birliği belgelenen 11 Arap ileri geleni yargılanarak idam edildi. Ancak Cemal Paşa'nın aldığı bu

önlemler Araplar arasındaki hoşnutsuzluğu artırırken planlı bir isyanın da bahanesi oldu. Osmanlı Devleti'nin cihat çağrısına 27 Haziran 1916'da Mekke Emiri Şerif Hüseyin bir ayaklanma bildiriyle cevap verdi.¹¹ Böylece isyan sırasında Şerif Hüseyin'i destekleyen Araplar başka bölgelere sevk ve iskân edildiler.

1916 yılının Ekim ayında Medine'den İstanbul'a sürgün edilen 20 kişinin Kırklareli'nde iskân edilmeleri uygun bulundu. Bu kişiler bir yandan Kırklareli'ne gönderilirken diğer yandan ailelerinin de buraya gönderilmesi için izinler alındı.¹² Ailelerinin de Kırklareli'ne sevk edilmesine karar verilen bu kişiler için 1916 yılının Kasım ayında Aşâir ve Muhacirîn Müdüriyeti, Edirne vilayetine gönderdiği bir telgrafla Kırklareli ve bağlı kazalarına iskân edilecek olan 20 hane Arap için eğer varsa emval-i metrukeden yoksa muhacirîn tahsisatından gerekli eşyanın tedarik edilmesi ve bu ailelere ayrılan binaların iskâna uygun hâle getirilmesini istedi.¹³

İsyan eden Şerif Hüseyin'i destekledikleri tespit edilen ve Osmanlı Devleti'nin aleyhinde faaliyet gösteren 27 kişi daha 1917 yılının Nisan ayında Suriye vilayetinin Zebedani kazasından Kırklareli'ne sürgün edildi. Daha sonra sürgün edilen bu kişiler ailelerinin de Kırklareli'ne getirilmesi hususunda talepte bulundular.¹⁴ 1918 yılında ise Cemal Paşa'ya suikast girişiminde bulunan Cenin kazasının Arabye köyünde ikamet eden Abülkadir Abdülhadi ve arkadaşları Kırklareli'ne sürgün edildi.¹⁵

1918 yılında Kırklareli'nde ikamet etmek zorunda kalan bir diğer grup da Ukraynalı 28 sivil esirdi. Bu kişiler I. Dünya Savaşı'nın başlaması ile Kırklareli'nde ikamet etmek zorunda kalmış, iaşeleri ve masrafları karşılanmış, ikisi burada vefat etmiş, geriye kalanlardan 25'i Rusya ile Osmanlı Devleti arasında anlaşmanın yapılmasına müteakip tahliyelerini talep etmişlerdi. Ukrayna'ya gitmeleri için kendilerine izin verilen sivil esirlerden 24'ü 1918 yılının Temmuz ayında yola çıkmış ancak içlerinden Ukrayna Musevisi olan Fridel Morgalis ailesi ile birlikte Kırklareli'nde kalmış, Felemenk Sefareti'nin talebi üzerine serbest bırakılarak Kasım ayında memleketine dönmek için ailesi ile beraber yola çıkmıştır.¹⁶

¹¹ Süleyman Beyoğlu, "Ermeni Propagandasının Gölgelediği Gerçek: Tehcir Kanunu ve I. Dünya Savaşı'nda Arap Tehciri", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 5/11 (2004), s. 34-35.

¹² BOA, DH.ŞFR.00069.00134.001.

¹³ BOA, DH.ŞFR.00069.00138.001; BOA, DH.ŞFR.00069.00206.001. Ayrıca I. Dünya Savaşı döneminde Kırklareli'nde bulunan verimli çiftlik arazileri ve tarıma uygun verimli alanlar istimlak edilerek muhacirlere tevzi edilmiştir. Örneğin; 1918 yılında Kırklareli'nin Ulufeci karyesinde bulunan ve sahibi Yunan tebaasından olan verimli bir arazi istimlak edilerek çiftlik haline getirilmiş ve muhacirlerin iskânına tahsis edilmiştir. Bunun dışında yine aynı karyede bulunan bir çiftlik arazisi daha istimlak edilerek muhacirlere tahsis edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. BOA, BEO.004533.339917.001; BOA, MV.00212/175.

¹⁴ BOA, DH.EUM.Şb.00035.000024; BOA, DH.EUM.MH..00151.00071; BOA, DH.EUM.4.Şb.00011.00010.

¹⁵ BOA, DH.EUM.4.Şb.00023.00022.

¹⁶ BOA, DH.EUM.5.Şb.00085.00014.002; BOA, HR.SYS.02230.00109.001; BOA, DH.EUM.5.Şb.00006.001; BOA, EUM.5Şb.00075.00039.001; BOA, EUM.5.Şb.00086.00080.001.

3. Millî Mücadele Döneminde Kırklareli'nde Göç ve İskân

1919 yılında Edirne Vilayeti'nden Dâhiliye Nezareti'ne gönderilen bir yazıda Yunanistan'ın Trakya'yı alabilmek için bölgeye asker yığmaya başladığı, aynı zamanda bölgede Rum nüfusunu artırmak için de başka yerlerden getirdiği Rum aileleri Trakya'ya yerleştirdiği bildirilmektedir.¹⁷ Demiryolu hattının muhafazasını temin etmek için Edirne'de bulunan Yunan askerlerinin her geçen gün sayısının artırıldığı ve burada bulunan birliklere ilavelerin yapıldığı, bu birliklerin ayrıca bölgede bulunan Rumları silahlandığı, Kırklareli'nin Pınarhisar kazasına bağlı Rum köylerinde yaşayan gençleri Yunan ordusuna katılmaya teşvik ettikleri ve orduya katılmayı kabul edenlerin Selanik'e gönderildikleri, Müslüman muhacirlerin buralara iskân edilmelerine ise engel oldukları belirtilmektedir.¹⁸

Kırklareli'nin işgal edilmesinin ardından yerli ahalinin önemli bir kısmı İstanbul ve Anadolu'ya doğru göç etti. 1920 yılının Eylül ayında İstanbul'a gelen bir trenin 8 vagonunda Kırklareli halkından önemli bir kısmı memur olan yolcular bulunmaktadır. Bulgaristan sınırına yakın köylerin ahali ise katliamlar ve zulümler nedeniyle sınırın diğer tarafına geçmiştir.¹⁹ Bulgaristan'a sığınanlar arasında Balkan Savaşlarının ardından Rumeli'nin farklı yerlerinden göç ederek bölgeye yerleşenler de vardır. Bunlar özellikle Kırklareli'nin kuzeyi ile Ergene Nehri'nin doğusunda bulunan Babaeski, Havsa, Lalapaşa'nın köy ve kasabalarının sakinleriyle Uzunköprü'nün savaş hattı üzerinde bulunan Meşeli ve Kurttepe köyleri ile Edirne ve Kırklareli'nin merkezinde yaşayan ahalidir.²⁰ Yunan katliamlarından dolayı Bulgaristan'a iltica edenler arasında Beypınarı ve Sazara köylerinin halkı da vardır. Babaeski'ye bağlı Karabayır köyü erkekleri Yunanlılar tarafından katledilirken kadınlar da Edirne'ye göç ettirildiler.²¹ Ayrıca yine Kırklareli ve Trakya'nın başka bazı yerlerinde yaşayan Müslümanlar Selanik'e tehcir edildiler. Selanik'e tehcir edilen bu Müslümanların yerine Kafkasya'dan getirilen Rum göçmenler yerleştirildi.²² Müslümanlardan boşaltılarak Kafkasya'dan gelen Rumların yerleştirildiği Kırklareli köylerinden biri Karahamza²³ bir diğeri ise Pınarhisar kazasına bağlı Çungura karyesidir. Ayrıca Yancıklar, İne, İslambeyli ve Kurudere karyeleri ile

¹⁷ BOA, DH.EUM.AYŞ.00014.00039.001.

¹⁸ BOA, DH.EUM.AYŞ.00020.00039.006; BOA, DH.EUM.AYŞ.00014.00039.001; BOA, DH.EUM.AYŞ.00074.00007.001.

¹⁹ Hatice Yıldırım, *Mütareke Döneminde Göç ve İskân (1918-1923)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2020, s. 46. Kırklareli'nin işgal edilmesinin ardından buradan İstanbul'a giden memurların maaşlarının zamlarıyla birlikte İstanbul Vilayeti hususi bütçesinden ödenmesine karar verilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. BOA, DH.UMVM.00042.00004.001; BOA, DH.UMVM.00163.085.001; BOA, DH.UMVM.00042.00036.001; BOA, DH.UMVM.00042.00039.001; BOA, DH.UMVM.00042.00030.001; BOA, DH.UMVM.00042.00061.001; BOA, DH.UMVM.00043.00106.001.

²⁰ Serdar Sarısır, *Demografik Oyun Sürgün (1919-1923)*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006, s. 210.

²¹ Hatice Yıldırım, *Mütareke Döneminde Göç ve İskân*, s. 46-47.

²² BOA, DH.EUM.AYŞ.00072.00010.001. Kafkasya'dan Kırklareli'ne getirilerek yerleştirilen Rumların ihtiyaçları ve iskân masrafları için harcanmak üzere Atina'dan Kırklareli'ne para gönderilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. BOA, DH.İ.UM.00020.30.00014.12.001.

²³ Hatice Yıldırım, *Mütareke Döneminde Göç ve İskân*, s. 47.

Lüleburgaz'ın Ahmet Bey, Misinli, Turgut Bey, Bovalı, Sakız karyelerindeki Müslüman halk tehcir edilirken yerlerine Rum muhacirler iskân edilmiştir. Buralarda yaşayan Türkler ise civardaki Müslüman köylere sığınmışlardır.²⁴

14 Ocak 1919'da Yunan kuvvetleri Trakya demiryolunun muhafazasını Fransızlardan teslim aldı ve Hadımköy'den Kuleliburgaz'a kadar olan demiryolunu işgal ettiler.²⁵ Yunanlıların demiryolunun kontrolünü ellerinde bulundurması ve bölgede genel olarak bir Müslüman nüfusu azaltma siyaseti izlemeleri neticesinde Kırklareli'ne yapılması planlanan Müslüman muhacir iskanı engellenmeye çalışıldı. 25 Temmuz 1920'de ise Kırklareli Yunanlılar tarafından işgal edildi ve 10 Kasım 1922 tarihine kadar işgal altında kaldı.

26 Ağustos 1922 tarihinde Türk ordusunun Batı Cephesi'nde Yunanlılara karşı başlattığı Büyük Taarruz'da başarılı olması, Yunan ordusunun Trakya'da katliamlarını artırması ve en azından Trakya'yı kontrolünde tutabilme uğruna elinden gelen tüm zalimliği burada yapması ile sonuçlandı. 1922 yılında artan bu baskı ve katliamlar neticesinde Yunanlılar tarafından yakılan 28 Trakya köyü ahalisinden yaklaşık bin Türk Bulgaristan'a sığınırken, Küçük Tırnova'dan Dâhiliye Nezaretine gönderilen bir telgrafta Kırklareli'nin Kurudere, Kamila, Sazara köylerinden yaklaşık 600 kadar yardıma muhtaç mültecinin geldiği ifade edildi.²⁶ Ayrıca Yunan çeteleri Trakya'nın özellikle Lüleburgaz, Babaeski, Malkara, Keşan, Havsa gibi gelişmiş muhtelif kasaba ve köylerinde yaşayan münevverleri zorunlu olarak tehcir etmiş, gitmeyenleri de gece baskınlar yaparak zorla yerlerinden etmişlerdir. Balkan Savaşları sırasında başta Selanik olmak üzere Rumeli'den gelip Trakya'ya yerleşen muhacirler işkence ve tehdit ile iskân edildikleri yerlerden çıkartılarak eski yerlerine dönmeye zorlanmışlardır.²⁷

14-15 Ekim 1922 tarihinde Mudanya Mütarekesi yürürlüğe girdi ve böylece Yunanistan ile Türkiye arasındaki savaş hâli son buldu. Mütarekenin 5. maddesinde belirtilen Doğu Trakya'nın Türklere teslim edilmesi 31 Ekim 1922'de Çorlu'nun teslimi ile başladı. 10 Kasım 1922'de Kırklareli ve 25 Kasım 1922'de Edirne teslim alındı.²⁸ Kırklareli'nin teslim alınmasının ardından Hariciye Nezareti tarafından Sulh Komisyonu'na sunulmak üzere hazırlanan Trakya nüfus haritasına göre 1923 yılında Kırklareli'nde 100 bin 979 Türk, 31 bin 611 Rum, 1.453 Bulgar olmak üzere toplam 134 bin 43 kişi yaşamaktaydı.²⁹

²⁴ Burçin Işım, "Millî Mücadele Döneminde Kırklareli'nde Çıkan *Ahâli* Gazetesi (1920-1922)", Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi, 2013, s. 247.

²⁵ V. Türkan Doğruöz, *Millî Mücadele Yıllarında Kırklareli (1918-1922)*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2021, s. 151. Yunanlılar Trakya'da bölgeyi Türklere arındırmak için göçe zorlamış, bunu da çoğunlukla işkence, yağma ve katliamlar ile sağlamıştır. Katledilen ya da göçe zorlanan Müslümanlar yerine de Rumlar yerleştirilerek bölgede Rum nüfus artırılmaya çalışılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Salim Gökçen, "Millî Mücadele'de Yunan İşgallerinin Genel Karakteri", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 12/23 (Bahar 2016), s. 89-111.

²⁶ Hatice Yıldırım, *Mütareke Döneminde Göç ve İskân*, s. 47.

²⁷ "Yunanlı Canavarlıklarından", *Ahali*, 18 Haziran 1922 (1338), s. 1.

²⁸ V. Türkan Doğruöz, *Millî Mücadele Yıllarında Kırklareli*, s. 266.

²⁹ BOA, HRT.0234A.

1923 yılında Lozan Barış Antlaşması imzalandı ve antlaşma kapsamında *Türk-Yunan Nüfus Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol* yapılarak İstanbul dışında yaşayan Türkiye Ortodoksları ile Batı Trakya dışında kalan Yunanistan Müslümanları zorunlu olarak mübadele edildi. Antlaşma 30 Ocak 1923 tarihinde imzalandı ve 25 Ağustos'ta her iki ülke tarafından onaylanarak yürürlüğe girdi.³⁰ 1919 yılından işgalden kurtulduğu tarihe kadar geçen sürede Kırklareli'ne muhacir iskânı oldukça sınırlı oldu. 1923 yılında ise özellikle Balkanlardan gelen muhacirlerden 9 bin 407 kişiden oluşan 2 bin 303 hane muhacir Kırklareli ve buraya bağlı yerlere iskân edildi.³¹ Muhacirlerden 216'sı Arnavut, 337'si Boşnak, 403'ü Türk ve 13'ü de Pomak olarak kayıt edilmiş, geri kalan muhacirlerin milliyeti belirtilmemiştir. ³² Lozan Antlaşması kapsamında yapılan Mübadele Sözleşmesi'nin ardından 1924'te şehre 10 bin 236'sı erkek ve 8 bin 482'si kadın olmak üzere toplam 18 bin 718 mübadil ve muhacir iskân edilmiştir.³³

18 Ekim 1922'den 1923 yılının sonu 1924 yılının başına kadar Vize'de Vilâyât-ı Şarkiye mültecilerinden memleketlerine geri dönemeyen 70 kişi bulunmaktadır. Ayrıca bu tarihler arasında mübadeleye tâbi olan yerlerin dışında Rumeli'den gelip Lüleburgaz'da iskân gören 162 kişiden oluşan 34 hane mevcuttur. Bu muhacirlerin iskân edildikleri ve geldikleri yerler ile milliyetleri aşağıdaki gibidir:³⁴

³⁰ Mesut Çapa, "Yunanistan'dan Gelen Göçmenlerin İskânı", *Atatürk Yolu*, 5 (1990), s. 53.

³¹ BCA, 272. 11. 17. 78. 02. Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi'nde bulunan "Çeşitli mıntikalarda iskân edilen muhacirîn miktarlarını gösterir cetvel" özeti altındaki bir belgede Kırklareli'ne iskân edilen muhacir sayısı 13 bin 86, iskân edilebilecek muhacir sayısı ise 16 bin 640 olarak ifade edilmektedir. Belgenin üzerinde tarih bulunmadığından üzerine arşiv tarafından köşeli parantez içerisinde [1339] yazılmış açıklamalar kısmına da belge tarihi olarak 00.00.1923 belirtilmiştir. Burada kullanılan köşeli parantez bu tarihlendirmenin tahmini olarak yapıldığını göstermektedir. Dolayısıyla başka bir belge ile desteklemedikçe bu rakamları 1923 yılı ile eşleştirmek doğru olmayacağından belgeye yer verilmemiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. BCA, 272. 12. 40. 43. 16.

³² Ayrıntılı bilgi için bkz. BCA, 272. 11. 17. 78. 02.

³³ *1929 İstatistik Yıllığı*, C II, İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1929, s. 65.

³⁴ BCA, 272. 11. 17. 78. 02.

Tablo 5. Millî Mücadele Döneminde Kırklareli/Lüleburgaz'a İskân Edilen Muhacirler (BCA, 272. 11. 17. 78. 02/3)

İskân Edildiği Yer	Memleketi	Milleti	Geldiği Tarih	Yetişkin	Çocuk	Erkek	Kadın	Toplam	Hane
Lüleburgaz Çiftlik Karyesi	Sırbistan Yenipazar	Boşnak	Ağustos 1923	21	10	17	14	31	6
Lüleburgaz Ahmet Bey Karyesi	Sırbistan Yenipazar	Boşnak	Ağustos 1923	25	8	19	14	33	9
Lüleburgaz Kasabasına	Sırbistan Yenipazar	Boşnak	Ağustos 1923	16	8	10	14	24	6
Turgut Bey Karyesi	Kumanova	Türk	Aralık 1923	22	24	16	30	46	7
Kasaba	Priştine	Arnavut	Mayıs 1923	21	7	13	15	28	6
TOPLAM				105	57	75	87	162	34

1922 yılının Ekim ayından 1923 yılının sonuna kadar Balkanların mübadeleye tâbi olmayan yerlerinden gelip Demirköy'e iskân edilen muhacirler 152 kişiden oluşan 50 hanedir ve tamamı Sırbistan-Yenipazar'dan gelen Boşnaklardır. Bu muhacirlere 10 bin 892 kıyye mahlût³⁵ ve 4.512 kıyye mısır verilmiştir.³⁶

Tablo 6. Millî Mücadele Döneminde Kırklareli/Demirköy'e İskân Edilen Muhacirler (BCA, 272. 11. 17. 78. 02/06)

İskân Edildiği Yer	Memleketi	Milleti	Geldiği Tarih	Erkek	Kadın	Toplam
Demirköy Merkez	Sırbistan Yenipazar	Boşnak	9 Nisan 1923	23	12	35
Demirköy Turulya	Sırbistan Yenipazar	Boşnak	9 Ağustos 1923	62	55	117
TOPLAM				85	67	152

³⁵ Mahlût, Türk Dil Kurumunun yayımladığı sözlüğe göre katışık olan ya da karışım demektir. Örneğin Buğday ile çavdarın veya yulafla çavdarın eşit şekilde karışımı gibi. Ayrıntılı bilgi için bkz. *Türkçe Sözlük*, C.II, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1988, s. 978.

³⁶ BCA, 272. 11. 17. 78. 2/ 06.

Millî Mücadele döneminde Yunan işgalinden ötürü nüfus kayıtları zayi olduğundan ve yine işgalden dolayı muhacir iskânları düzenli yapılamayıp muntazam bir şekilde kayıt altına alınamadığından özellikle Kırklareli'nin merkezinde bu dönemi içeren kayıtlar takriben düzenlenmiştir. 18 Şubat 1924 tarihinde vilayetçe düzenlenen cetvele göre 18 Ekim 1922'den 1924'e kadar Kırklareli'nin merkezine 4 bin 166'sı erkek ve 4 bin 272'si kadın olmak üzere toplam 8 bin 438 muhacir iskân edilmiştir. Buna göre Kırklareli'nin merkezinde iskân gören muhacirlerin sayısı ve iskân olundukları yerleri gösteren tablo aşağıdaki gibidir:³⁷

Tablo 7. Millî Mücadele Döneminde Kırklareli/Merkez'e İskân Edilen Muhacirler (BCA, 272. 11. 17. 78. 02/07)

İskân Edildiği Yer	Erkek	Kadın	Hane
Karahisar Karyesi	244	253	110
Erikler Karyesi	142	151	72
Keşirlik	30	38	13
Kadıköy	69	71	25
Kara Hamza	94	90	45
Koruköy	29	33	15
Karakoç	204	210	45
Eriklice	61	70	35
İnece	599	604	270
Dokuzhöyük	197	207	89
Kavaklı	351	344	160
Koyunbaba	151	160	92
Kocahıdır	158	152	75
Polos	228	236	220
Bedre	41	53	24
Üsküp	330	331	180
Taştepe	44	46	15
Terzi Dere	62	63	36
Kula	41	40	21
Dereköy	143	155	80
Hediye	201	210	116
Koyva	50	51	24
Burgazcık	14	13	7
Çağlayık	103	104	40
Merkez Kasaba	580	587	294
Toplam	4.166³⁸	4.272³⁹	2.103⁴⁰

³⁷ BCA, 272. 11. 17. 78. 2/ 07.

³⁸ Belgede Kırklareli'nin merkezine iskân edilen erkeklerin sayısı 4 bin 297 olarak verilmiştir.

³⁹ Belgede Kırklareli'nin merkezine iskân edilen kadınların sayısı 4 bin 353 olarak verilmiştir.

⁴⁰ Belgede Kırklareli'nin merkezine iskân edilen muhacirlerin hane sayısı 2 bin 134 olarak verilmiştir.

18 Ekim 1922 tarihinden 1923 yılının Aralık ayına kadar olan sürede Babaeski'de Vilâyât-ı Şarkiye mültecilerinden kimse bulunmazken Balkanlardan gelen muhacirlerin bir kısmı burada bulunan akrabalarının yanına iskân edilmiştir. Babaeski'de iskân edilen bu muhacirlere tohum, çift hayvanı gibi yardımlar yapılmamış, bu tarz yardımlardan faydalanmak için muhacirlerin kendileri de müracaatta bulunmamıştır. Ayrıca bu dönemde Babaeski'de iskân gören muhacirlerden sadece Priştine ve Yenipazar'dan gelenlerin muhtaç oldukları bildirilmiştir. Babaeski'de iskân edilen muhacirler 20'si Türk, 29'u Boşnak, 36'sı Arnavut olan 27 hanede toplam 85 kişidir. Ayrıca 2'si Rusçuk 1'i Eğridere'den gelen 3 kişi mülteci. Babaeski'ye iskân edilen bu mülteci ve muhacirlerin iskân yerleri, geldikleri yerler ve milliyetleri aşağıdaki gibidir:⁴¹

Tablo 8. Millî Mücadele Döneminde Kırklareli/Babaeski'ye İskân Edilen Muhacirler (BCA, 272. 11. 17. 78. 02/09)

İskân Yeri	Milleti	Geldiği Yer	Geldiği Tarih	Nüfus Miktarı	Hane Miktarı
Yeni Mahalle Karyesi	Arnavut	Priştine	8 Ağustos 1923	5	2
Kaleli Karyesi	Türk	Langaza	8 Temmuz 1923	1	1
Kaleli Karyesi	Arnavut	Priştine	8 Eylül 1923	9	2
İmampazar	Boşnak	Yenipazar	12 Temmuz 1923	10	3
İmampazar	Arnavut	Priştine	8 Eylül 1923	6	2
-	Arnavut	Priştine	8 Eylül 1923	8	2
Kara Halil	Arnavut	Priştine	8 Eylül 1923	8	2
Kara Halil	Türk	Koşukavak	23 Eylül 1923	7	1
Kara Halil	Türk	Ustrumca	17 Ekim 1923	3	1
Burunsuz	Türk	Eğridere	21 Temmuz 1923	1	1
Hamidiye Mahallesi	Türk	Rusçuk	10 Ağustos 1923	2	2
Hamidiye Mahallesi	Boşnak	Yenipazar	12 Temmuz 1923	10	2
Hamidiye Mahallesi	Türk	Hezargrad	5 Ağustos 1923	1	1
Hacı Mahallesi	Hasan Türk	Yanbolu	17 Ekim 1923	4	1
Hacı Mahallesi	Hasan Boşnak	Yenipazar	12 Temmuz 1923	9	3
Hacı Mahallesi	Hasan Türk	Hezargrad	10 Ağustos 1923	1	1
Toplam				85	27

⁴¹ BCA, 272. 11. 17. 78. 2/9.

18 Şubat 1924 tarihi itibarıyla doğu illerinden veya başka ülkelerden gelen mültecinin olmadığı Pınarhisar'da 209'u erkek, 200'ü kadın, 161'i çocuk olmak üzere toplam 570 kişiden oluşan 139 hane muhacir bulunmaktadır. Bunların 152'si Arnavut, 68'i Boşnak, 13'ü Pomak ve 337'si Türk olarak kaydedilmiştir. 570 muhacirin tamamının muhtaç olduğu ayrıca belirtilmiştir. Pınarhisar'a iskân edilen bu mülteci ve muhacirlerin iskân yerleri, geldikleri yerler ve milliyetleri aşağıdaki gibidir:⁴²

Tablo 9. Millî Mücadele Döneminde Kırklareli/Pınarhisar'a İskân Edilen Muhacirler(BCA, 272. 11. 17. 78. 02/11)

İskân Yeri	Millet	Geldiği Ye	Geldiği Tarih	Erkek	Kadın	Çocuk	Hane	Toplam
Pınarhisar Beylik Mahallesi	Türk	Silistre	3 Temmuz 1923	1	-	-	1	1
Cami-i Kebir Mahallesi	Türk	Ruşçuk	21 Ocak 1923	2	-	-	1	2
Orta Mahalle	Arnavut	Preşova	1923	-	1	-	1	1
Orta Mahalle	Türk	Ortaköy	1923	2	2	-	2	4
Orta Mahalle	Türk	Prevadi	1923	3	1	3	3	7
Orta Mahalle	Türk	Varna	18 Haziran 1923	2	-	-	2	2
Orta Mahalle	Arnavut	İştîp	17 Temmuz 1923	6	8	2	3	16
Orta Mahalle	Türk	Doyran	18 Ağustos 1923	7	7	7	3	21
Orta Mahalle	Türk	Koşukavak	10 Eylül 1923	8	7	-	2	15
Yeni Mahalle	Türk	Doyran	22 Şubat 1924	2	2	1	2	5
Yeni Karyesi	Boşnak	Yenipazar	16 Haziran 1923	5	5	6	5	16
Yeni Karyesi	Türk	Gevgili	1923	9	9	2	5	20
Yeni Karyesi	Türk	Ustrumca	1923	30	32	30	28	92

⁴² BCA, 272. 11. 17. 78. 2/11.

-	Türk	Temurhisar	19 Eylül 1923	1	1	-	1	2
-	Arnavut	Priştine	1923	14	15	19	7	48
-	Arnavut	Prizren	1923	1	1	3	1	5
-	Türk	İslimye	1923	1	1	2	1	4
-	Türk	Şumnu	1923	1	-	-	1	1
-	Türk	Hezargrad	1923	1	1	-	1	2
-	Arnavut	Preşova	1923	2	2	7	1	11
-	Türk	Filorina	1923	1	2	-	1	3
Yeni Karyesi	Türk	Doyran	1923	2	1	4	1	7
Yeni Karyesi	Türk	Siroz	1923	-	1	1	1	2
Yeni Karyesi	Türk	Silistre	1923	1	1	1	1	3
Yeni Karyesi	Pomak	Cuma-i Bala	1923	3	5	1	1	9
Yeni Karyesi	Türk	Münlik?	1923	3	4	3	3	10
Çunfere Karyesi	Türk	Gevgili	1923	33	28	14	22	75
Çunfere Karyesi	Boşnak	Yenipazar	1923	11	10	5	5	26
Çunfere Karyesi	Pomak	Cuma-i Bala	1923	2	1	-	1	3
Çunfere Karyesi	Arnavut	Piriştine	1923	8	14	7	5	29
Çunfere Karyesi	Türk	Doyran	1923	15	13	5	8	33
Çunfere Karyesi	Türk	Avrethisar	1923	1	2	-	1	3
Yancıklar Karyesi	Türk	Kocaali	1923	3	3	3	3	9
Yancıklar Karyesi	Boşnak	Yenipazar	1923	6	6	11	4	23

Yancıklar Karyesi	Türk	Şumnu	1923	1	1	2	1	4
Yancıklar Karyesi	Pomak	.....	1923	1	-	-	1	1
Yancıklar Karyesi	Türk	Eğridere	1923	1	2	3	1	6
Yancıklar Karyesi	Arnavut	Piriştine	1923	16	6	16	5	38
Yancıklar Karyesi	Arnavut	Çepelli	1923	1	1	2	1	4
Hamzabey	Türk	Ortaköy	1923	1	3	-	1	4
Hamzabey	Boşnak	Yenipazar	1923	1	1	1	1	3
TOPLAM⁴³				209	200	161	139	570

4. Sonuç

19. yüzyıldan Millî Mücadele dönemine kadar bir nüfus hareketliliği yaşayan Kırklareli'nden bu süreçte önce Bulgarlar ve Ermeniler sonrasında ise Rumlar göç etmiştir. Gayrimüslimlerin buradan ayrılması ile Kırklareli ve çevresi muhacirlerin iskânında öncelik verilen yerlerden olmuştur. Yunan işgaline uğradığı 25 Temmuz 1920'den işgalden kurtulduğu 10 Kasım 1922 tarihine kadar muhacir iskânı oldukça sınırlı kalsa da bu tarihten sonra özellikle Balkanlardan gelen Müslümanlar için Kırklareli önemli bir iskân merkezi oldu. Bu durum 1923 yılında Lozan Barış Antlaşması kapsamında imzalanan *Türk-Yunan Nüfus Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol* ile de devam etti.

Kırklareli'ne Millî Mücadele döneminde en önemli muhacir iskânı işgalden kurtulduğu 1922 yılının Kasım ayından sonra yapılmıştır. Yine bu dönemde işgalden dolayı özellikle Kırklareli'nin merkezinde genel nüfus kayıtları ve muhacir kayıtlarının muntazam bir şekilde tutulamadığı, mevcut kayıtların özellikle merkez için takribi sonuçlar olduğu belirtilmiştir. Buna göre bu dönemde Kırklareli'ne toplam 9 bin 407 kişiden oluşan 2 bin 303 hane muhacir iskân edilmiştir. Tüm muhacirlerin 8 bin 438'i Kırklareli'nin merkezine ve merkeze bağlı köylere, geri kalan 969 kişiden 570'i Pınarhisar'a, 85'i Babaeski'ye, 152'si Demirköy'e, 162'si Lüleburgaz'a yerleştirilmiştir. 9 bin 407 muhacirden sadece 969'unun etnik kimlikleri kayıt edilmiştir. Buna göre 969 muhacirden 216'sı Arnavut, 337'si Boşnak, 403'ü Türk ve 13'ü de Pomak'tır. Ayrıca en fazla muhacirin iskân edildiği yer 599'u erkek, 604'ü kadın olmak üzere toplam 1.203

⁴³ Belgede Pınarhisar'a iskân edilen muhacirlerden erkeklerin sayısı 198 kadınların sayısı 200 olarak verilmiştir.

kişiden oluşan 270 hanenin iskân edildiği İnece olmuştur. İnece'yi 580'i erkek, 587'si kadın toplam 1.167 kişiden oluşan 294 hanenin iskân edildiği Merkez Kasaba takip etmiştir.

Rum ve Bulgarlardan kalan gayrimenkuller ile nüfus yetersizliğinden ekilemeyen geniş tarım arazilerine sahip Kırklareli'nin işgalden kurtuluşunun ardından hızla yapılan bu iskânlar takip eden dönemde de devam etmiştir. Sadece 1924 yılında büyük çoğunluğu mübadele kapsamında gelen göçmenlerden 18 bin 718 kişi şehre iskân edilmiş ve Kırklareli Cumhuriyet döneminde de uzun yıllar göçmenlerin iskânında öncelikli yerler arasında olmuştur.

Kaynaklar / References

Arşiv Belgeleri

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

- Babiâli Evrak Odası (BEO)
- Haritalar (HRT)
- Hariciye Nezareti Siyasi Kısım (HR.SYS.)
- Dâhiliye Nezareti Şifre Kalemi (DH. ŞFR.)
- Dâhiliye Nezareti Asayiş Kalemi (DH. AYŞ.)
- Dâhiliye Nezareti Umur-ı Mahalliye-i Vilayat Müdüriyeti (DH.UMVM.)
- Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye (DH.EUM.)
- Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Dördüncü Şube (DH.EUM.4.Şb.)
- Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Beşinci Şube (DH.EUM.5.Şb.)
- Dâhiliye Nezareti Muhasebe Kalemi (DH.EUM.MH.)
- Dâhiliye Nezareti İdare-i Umumiye (DH.İ.UM.)
- Meclis-i Vükela Mazbataları (MV.)

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

- Toprak İskân Genel Müdürlüğü
  - İskân Fonu
  - Muhacirin Fonu

Gazete

Ahali

Araştırma Eserler

1929 *İstatistik Yıllığı*. C II. İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1929.

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü. *Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk ve Türk-Bulgar İlişkileri (1913-1938)*. Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 2002.

Beyoğlu, Süleyman. "Ermeni Propagandasının Gölgelediği Gerçek: Tehcir Kanunu ve I. Dünya Savaşı'nda Arap Tehciri". *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*. 5/11 (2004): 31-52.

Cemal Paşa. *Hatıralar*. Haz. Alpay Kabacalı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006.

Çapa, Mesut. "Yunanistan'dan Gelen Göçmenlerin İskânı". *Atatürk Yolu*. 5 (1990): 49-84.

Çetin, Nurten. *Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre 1914 Osmanlı-Yunan Nüfus Mübadelesi Girişimi*. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi. 2004.

Doğruöz, V. Türkan. *Millî Mücadele Yıllarında Kırklareli (1918-1922)*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2021.

- Efiloğlu, Ahmet. *Osmanlı Rumları Göç ve Tehcir 1912-1918*. İstanbul: Bayrak Yayınları, 2011.
- Gökçen, Salim. "Millî Mücadele'de Yunan İşgallerinin Genel Karakteri". *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*. 12/23 (Bahar 2016): 89-111.
- Gülsoy, Ufuk. *1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Rumeli'den Rusya'ya Göçürülen Reâyâ*. İstanbul: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1993.
- Halaçoğlu, Ahmet. *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.
- İşim, Burçin. *Millî Mücadele Döneminde Kırklareli'nde Çıkan Ahâli Gazetesi (1920-1922)*. Yüksek Lisans Tezi. Kırklareli Üniversitesi. 2013.
- İnginar Kemaloğlu, Ayşegül. *Trakya Bölgesi'ne İskân Edilen Göçmenler (1923-1960)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2022.
- İpek, Nedim. *Rumeli'den Türk Göçleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999.
- İskân Tarihiçesi*. İstanbul: Hamit Matbaası, 1932.
- Önder, Selahattin. "Meclis-i Vükela Mazbatalarında Türk-Bulgar Mübadelesi". *Anadolu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 3/1 (1991): 207-225.
- Sarısır, Serdar. *Demografik Oyun Sürgün (1919-1923)*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006.
- Sepetçioğlu, Tuncay Ercan. "İki Tarihsel "Eski" Kavram, Bir Sosyo-Kültürel "Yeni" Kimlik: Mübadele Nedir, Mübadiller Kimlerdir?". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 18 (2014): 49-77.
- Türkçe Sözlük*. C. II. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1988.
- Yıldırım, Hatice. *Mütareke Döneminde Göç ve İskân (1918-1923)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2020.

Yazar Hakkında / About Author

**Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül İNGİNAR KEMALOĞLU | Marmara Üniversitesi |
aysegul.kemaloglu[at]marmara.edu.tr | ORCID: 0000 0002 1409 0161**

Lisansını Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü ve Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat Bölümü'nden alan Kemalöğlü, yüksek lisansını Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı'nda, doktorasını İstanbul Medeniyet Üniversitesi Tarih Ana Bilim Dalı'nda tamamladı. Yazarın Türk Tarih Kurumu tarafından 2022 yılında basılan Trakya Bölgesi'ne İskân Edilen Göçmenler (1923-1960) ve Atatürk Araştırma Merkezi tarafından 2012 yılında basılan Bulgaristan'dan Türk Göçü 1985-1989 isimli iki kitabı ve Prof. Dr. Süleyman Beyoğlu ile birlikte editörlüğünü yaptığı "Sosyal-Kültürel-Ekonomik Yönleriyle Türkiye'de Göç ve Göçmenler" isimli bir çalışması bulunmaktadır.

**Assist. Prof. Dr. Ayşegül İNGİNAR KEMALOĞLU | Marmara University |
aysegul.kemaloglu[at]marmara.edu.tr | ORCID: 0000 0002 1409 0161**

Asst. Prof., Ayşegül İNGİNAR KEMALOĞLU; Marmara University, Atatürk Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences, History Education. Kemalöğlü, received her bachelor's degree from Çanakkale Onsekiz Mart University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of International Relations, and Anadolu University, Faculty of Economics, Department of Economy and completed her Master's degree at Marmara University, Institute of Turkic Studies in the field of History of The Republic of Turkey, and her Doctoral degree at Istanbul Medeniyet University, Department of History. Kemalöğlü is the author of two books, one of which is published by Turkish Historical Society in 2022, titled, Trakya Bölgesi'ne İskân Edilen Göçmenler (1923-1960) (Immigrants Settled in the Region of Thrace 1923-1960), and the other published by Atatürk Research Center on 2012, titled Bulgaristan'dan Türk Göçü 1985-1989 (Turkic Immigration from Bulgaria 1985-1989), and she also worked on the editing of a study titled "Sosyal-Kültürel-Ekonomik Yönleriyle Türkiye'de Göç ve Göçmenler" (The status of immigration and Immigrants in Türkiye with the Social-Cultural-Economic Aspects) with Prof. Dr. Süleyman Beyoğlu.